

21. Харченко Ю.В. Взаимодействие аппаратов уголовного розыска и 7-х отделов в раскрытии краж из квартир // Актуальные проблемы взаимодействия оперативных аппаратов органов внутренних дел. / Ю.В. Харченко, С.Г. Калмыков. – К.: НИ и РИО КВШ МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинского, 1988. – С 69–74.
22. Ковальов В.В. Взаємодія слідчого з працівниками експертної служби МВС України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 – кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза / В.В. Ковальов; Київський національний університет внутрішніх справ. – К., 2008. – 20 с.
23. Заброда Д.Г. Адміністративно-правові проблеми взаємодії суб'єктів боротьби з корупцією: [монограф.] / Д.Г. Заброда, В.К. Колпаков; МВС України. Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ. – Дніпропетровськ, 2007. – 173 с.
24. Загорный А.В. Координация деятельности органов внутренних дел с другими государственными органами общественными организациями в предупреждении правонарушений и укреплении общественного порядка: учеб. пособ. / А.В. Загорный. – М.: Юрид. лит., 1981. – 67 с.

УДК 342.6: 342.9: 340.12

ІСТОРИОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ

Калінін Р.С., здобувач

Класичний приватний університет

У статті розглядаються історіографія дослідження адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження в Україні та нормативного закріплення відповідних засад у вітчизняному законодавстві.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, виконавче провадження.

Калинин Р.С. ИСТОРИОГРАФИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО ПРОИЗВОДСТВА В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ПРАВОВОЙ ДОКТРИНЕ / Классический приватный университет, Украина

В статье рассматриваются историография исследования административно-правового регулирования исполнительного производства в Украине и нормативного закрепления соответствующих основ в отечественном законодательстве.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, исполнительное производство.

Kalinin R.S. HISTORIOGRAPHY OF RESEARCHING ADMINISTRATIVE LEGAL REGULATION FOR EXECUTIVE PROCEEDINGS IN THE UKRAINIAN LEGISLATIVE DOCTRINE / Classical private university, Ukraine

The article is covering the issues of historiography of researching administrative and legal regulation for executive proceedings in Ukraine and relevant law strengthening grounds in the Ukrainian legislation.

Key words: administrative and legal regulation, executive proceedings.

Історіографія дослідження адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження у вітчизняній правовій доктрині є важливою для з'ясування його правової природи, передумов виникнення та напрямків розвитку в контексті загального розвитку вітчизняної адміністративно-правової науки та генезисом законодавчого регулювання засад примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб).

Слід зазначити, що правовідносини у сфері виконавчого провадження є предметом наукових досліджень у різних галузях права, зокрема: цивільно-процесуального, господарсько-процесуального та адміністративного, що дозволяє говорити про комплексний характер таких правовідносин та складний (різногалузевий) характер відповідних правових норм, але домінуючими є адміністративно-процедурні норми, що і дозволяє розглядати виконавче провадження як інститут адміністративного права.

Проблематикою примусового виконання рішень судів, інших органів та посадових осіб займалися такі вчені, як М.Г. Авдюков, П.П. Заворотько, М.А. Гурвич, Ю.Г. Гринько, А.А. Мельников, Л.Я. Носко, В.П. Пастухов, А.М. Смецька, А.К. Сергун, Н.А. Чечина, Д.М. Чечот, А.М. Ширшиков, М.Й. Штефан, які розглядали виконавче провадження як інститут цивільно-процесуального права. Інші вчені, такі як М.К. Юков, В.М. Шерстюк, Ю. Білоусов, звертали увагу саме на адміністративну природу виконавчого провадження.

Значний вплив на розвиток виконавчого провадження мали праці В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, А.С. Васильєва, І.П. Голосніченка, Є.В. Додіна, Р.А. Калюжного, С.В. Ківалова, Н.Р. Нижник, О.В. Петришина, А.О. Селіванова, В.С. Стефанюка, Ю.С. Шемшученка, В.К. Шкарупи. Протягом останніх років простежується тенденція збільшення кількості досліджень інституту виконавчого провадження з боку саме представників адміністративно-правової науки, що зумовлюється необхідністю вдосконалення форм взаємодії органів публічного управління та приватних осіб у контексті реформування публічної адміністрації. Так, були захищені наукові праці: В.В. Афанасьєва (1995 р.) [1], С.В. Щербак (2002 р.) [2], А.І. Перепелиці (2005 р.) [3], Р.В. Ігоніна (2007 р.) [4], Ф.В. Бортняка (2008 р.) [5], Л.В. Крупної (2008 р.) [6], А.М. Авторгова (2008 р.) [7]. Але безпосередньо проблематиці адміністративно-правових засад процедури виконавчого провадження в Україні увага вчених-юристів, на жаль, не приділялася.

Метою статті є визначення генезису дослідження у вітчизняній адміністративно-правовій доктрині та нормативного закріплення адміністративно-правового регулювання процедури виконавчого провадження в Україні, його етапів із формулюванням специфічних особливостей кожного. Її наукова новизна полягає в аналізі становлення та розвитку адміністративно-правового регулювання процедури виконавчого провадження в Україні.

Наявність системи примусового виконання рішень є ознакою державності та невід'ємною складовою будь-якої держави. Першим історичним джерелом, у якому згадується про судових виконавців, є «Руська правда», стаття 1 якої встановлювала відповідальність за вбивство «ябетника» – княжого слуги, який брав участь у судочинстві, тобто виконавця рішень князя; «мечника» – особи, яка при князі виконувала судові функції, була присутня при судових спорах [8, 9].

Поняття «пристав» у слов'ян вперше документально було зафіксовано у Псковській судній грамоті 1467 р. [9], аркуш 10 якої регламентував порядок вчинення виконавчих дій приставами щодо здійснення обшуку, контролю за якістю примусового виконання рішення суду та встановлював відповідальність боржника за перешкоджання здійснення уповноваженою державою особою виконавчих дій. Таким чином, можна стверджувати, що вже в XV ст. були закладені підвалини законодавчого регулювання адміністративних процедур у процесі примусового виконання рішень державних органів.

Слід зазначити, що в історії України були певні періоди, які історики називають періодами української державності, коли землі України були підпорядковані Великому князівству Литовському, а згодом приєднані до Польщі. Тож, на формування правової системи України вплинуло законодавство Литви і Німеччини — зокрема, Литовські статuti і Магдебурзьке право [10, 6].

У Магдебурзькому праві цього періоду було чітко визначено статус судового виконавця, який обирався суддею з числа вільних громадян, мав право «брати забезпечення, заарештовувати, накладати заборони щодо будь-якої людини та її майна по праву, коли він уповноважений до того судовим рішенням» та отримував платню за рахунок боржників [10, 7]. У часи польсько-литовської держави на українських землях та в часи Гетьманщини, функції виконавців здійснювали судові чиновники і поліційні сили [11, 10].

У часи Російської Імперії, згідно з Укладенням 1649 р. пристав вчиняв виконавчі дії під керівництвом воєвод [8, 24]. Згідно зі Статутом Благочиння 1782 р. посада пристава була скасована. Органами виконання судових рішень у Росії стали управи благочиння, тобто поліція, а пізніше Зведенням законів 1835 р. виконання таких рішень було покладено на загальну поліцію – кварталних та станових приставів [10, 7].

На Лівобережній Україні на початку XVIII ст. функції органів виконавчої служби були покладені на посильного суду, який мав право застосувати відносно боржника, який відмовлявся від добровільного виконання рішення компетентного державного органу, заходи адміністративного примусу – «сильною рукою должна быть отправка учинена» [10, 7-8].

Першим кодифікованим нормативно-правовим актом щодо виконання судових рішень на території Російської Імперії став Статут цивільного судочинства 1864 р., розділ 5 Книги 2 якого мав назву «Про виконання судових рішень» [6]. Слід зазначити, що, хоча виконавче провадження відповідно до норм цього Статуту розумілося як окрема стадія цивільного процесу, але адміністративно-правова складова виконавчого провадження є безперечною, оскільки: 1) встановлена обов'язковість виконання рішень суду і створена система органів виконавчого провадження, діяльність яких санкціонована державою; 2) детально регламентований адміністративно-правовий статус приставів, на яких, з урахуванням територіального принципу, був покладений обов'язок примусового виконання; 3) за виконання рішення стягувалася встановлена державою платня, яка йшла на утримання такого суб'єкта публічної адміністрації; 4) пристав мав право застосовувати заходи адміністративного примусу (наприклад, особисте затримання боржника).

Підсумовуючи дослідження еволюції правовідносин виконавчого провадження до 1917 р., слід погодитися з висновками Р.В. Ігоніна, що виконавчому провадженню вже в той історичний період були притаманні ознаки інституту адміністративного права, а саме: 1) наявність спеціального державного органу як обов'язкового суб'єкта виконавчого провадження; 2) учасники виконавчого провадження не були рівноправними суб'єктами; 3) виконавче провадження завжди виникало незалежно від волевиявлення боржника; 4) боржник повинен був виконувати свої обов'язки під загрозою санкцій у вигляді юридичної відповідальності [4, 12-13].

Початок другого етапу становлення виконавчого провадження в Україні ознаменувався ліквідацією всіх існуючих на той час судових установ, у тому числі й інституту судових приставів, відповідно до Постанови Народного Секретаріату від 4 січня 1918 р. «Про запровадження народного суду» [10, 11]. Інститут судових виконавців створюється в 1918 р. відповідно до Тимчасового положення про народні суди і революційні трибунали Української РСР для сприяння народним судам у діяльності по виконанню судових рішень [10, 12].

Перший Цивільно-процесуальний кодекс УРСР був затверджений ВУЦВКом 30.07.1924 р., значна частина норм якого була присвячена регламентації примусового виконання судових рішень, а в 1927 р. Нарркомюстом УРСР був виданий «Наказ судовим виконавцям», який за своєю структурою і змістом (200 статей об'єднувались у 15-ти розділах) був повноцінним кодексом виконавчого провадження, хоча і видавався як підзаконний акт [10, 12].

Значна частина норм ЦПК УРСР 1929 р. регулювала виконання судових рішень (107 статей з 412). Закон про судоустрій СРСР, союзних і автономних республік 1938 р., яким судові виконавці були визначені як єдиний орган примусового виконання, встановлював, що судові виконавці перебувають при народних та обласних судах, а також при Верховних Судах автономних і союзних республік і призначаються Наркомом юстиції союзної республіки, а в автономних – Наркомом юстиції автономної республіки [3, 13]. Таким чином, вже в той час вибудовується владна вертикаль побудови виконавчої служби, що є однією із складових адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження сьогодення.

Протягом наступних років державна служба судових виконавців організаційно оформлюється, нормативно закріплюється система відносин між її територіальними рівнями, а Законом «Про судоустрій УРСР» від 30 липня 1960 р. остаточно визначається, що судові виконавці перебувають при районних (міських) народних судах і призначаються головою обласного суду за поданням народних суддів або голів районних (міських) народних судів [10, 13].

Слід зазначити, що, починаючи з 50-х років XX століття теоретико-практичні аспекти виконавчого провадження досліджувалися на рівні коментарів та практичних посібників М.А. Гурвичем, Н.Д. Зейдером, Н.А. Чечиною, Д.М. Чечотом. З 60-х років проблеми виконавчого провадження аналізували в монографіях вчені-процесуалісти М.Г. Авдюков, Р.Х. Валєєва, Ю.Г. Гринько, В.П. Пастухов, А.М. Ширшиков, а в 70-80-х роках – П.П. Заворотько, А.К. Сергун, М.Й. Штефан, М.К. Юков.

У 1960-1990 рр. настає т.з. інструкційний період виконавчого провадження, коли послідовно приймаються три інструкції (у 1966, 1973 та 1985 рр.), присвячені детальній регламентації процедури виконання рішень суду [7, 30-34].

Таким чином, можна констатувати, що в період 1917-1991 рр. були закладені нормативні основи для формування системи державної виконавчої служби, визначені організаційно-правові засади її функціонування, детально регламентовані певні процедури примусового виконання рішень компетентних державних органів, обов'язковість дотримання яких встановлювалася і гарантувалася державою, і за невиконання яких застосовувалися заходи адміністративного примусу, що дозволяє говорити про посилення тенденцій саме адміністративно-процедурного регулювання виконавчого провадження.

Третій етап розвитку адміністративно-правового регулювання процедури виконавчого провадження починається з проголошенням незалежності України і переходом до ринкової економіки. Перед Українською державою постає необхідність створення якісно нової системи примусового виконання судових рішень, яка передбачає паритетні відносини між всіма учасниками виконавчого провадження.

З прийняттям Законів України «Про Державну виконавчу службу» від 24.03.1998 р. [13] та «Про виконавче провадження» від 21.03.1999 р. [14], у державі закріплюється новий порядок проведення виконавчих дій новоствореним органом виконання – Державною виконавчою службою України, яка протягом останніх тринадцяти років проходить бурхливий процес становлення, розвитку й адаптації до міжнародно-правових норм, ustalеної світової практики виконання рішень уповноважених суб'єктів публічної адміністрації та судів. На даний час Закон України «Про виконавче провадження» викладено в новій редакції згідно з Законом України від 04.11.2010 р. [15].

Слід окремо наголосити, що в умовах докорінного перегляду засад адміністративно-правового регулювання у всіх сферах суспільних відносин, у т.ч. і економічних, особливої актуальності набувають саме питання адміністративно-правового регулювання процедури виконавчого провадження, оскільки лише держава в особі уповноваженого органу – ДВС України спроможна забезпечити дотримання іншими суб'єктами цивільного і господарського обігу майнових прав приватних осіб. У сучасних умовах кардинально змінилися як погляди вчених-юристів, так і юристів-практиків стосовно правового регулювання відносин, виведення їх із системи т.з. «тотального» регулювання лише нормами цивільно-процесуального і господарсько-процесуального права. Певне місце в правовому масиві, спрямованому на врегулювання відповідних відносин, відводиться і нормам адміністративного права, що особливо набуває актуальності в контексті докорінного перегляду сутності та призначення адміністративного права.

Висновки:

1. Нормативне закріплення адміністративно-правових засад процедури виконавчого провадження у вітчизняному законодавстві характеризується тривалістю, етапністю, множинністю та розмаїттям форм фіксації, розпорошеністю змістовного наповнення.
2. Можна умовно виділити три етапи генезису дослідження адміністративно-правових засад процедури виконавчого провадження у вітчизняній адміністративно-правовій науці: I етап (до 1917 р.); II етап (1917-1991 рр.); III етап (з 1991 р. і до теперішнього часу), аналіз змісту яких свідчить про зацікавленість науковців проблематикою адміністративно-правового регулювання порядку примусового виконання рішень компетентних органів у цілому, тенденцію спрямованості наукового пошуку на врегулювання різновидів таких адміністративних процедур й відсутність комплексного та системного наукового дослідження адміністративно-правових засад процедури виконавчого провадження в Україні. Базовою тенденцією доктринального дослідження адміністративно-правового регулювання в зазначеній сфері є звуження об'єкта наукових досліджень від глобальних питань адміністративно-правового регулювання в галузі економіки до спеціалізованих досліджень – адміністративно-правового регулювання (окремих її аспектів) певних процедур виконавчого провадження, яка буде зберігатися і надалі.
3. Прослідковується і певна етапність у нормативній фіксації адміністративно-правових засад процедури виконавчого провадження в Україні: I етап (до 1917 р.); II етап (1917-1991 рр.);

III етап (з 1991 р.). Тенденцією нормативного закріплення адміністративних процедур відносно виконавчого провадження є деталізація засад адміністративно-правового регулювання їх створення та функціонування – від фрагментарності змісту адміністративно-процедурних норм у розпорошеному законодавстві України й до їх кодифікації в Проекті Адміністративно-процедурного кодексу України і прийняття спеціалізованих законодавчих актів відносно певних видів адміністративних процедур примусового виконання рішень компетентних органів, що є характерним для III етапу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєв В.В. Організаційно-правові основи виконавчого провадження в Україні: дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / Володимир Вікторович Афанасьєв. – Х., 1995. – 200 с.
2. Щербак С.В. Адміністративно-правове регулювання виконавчого провадження в Україні: дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / Світлана Володимирівна Щербак. – К., 2002. – 228 с.
3. Перепелиця А.І. Організаційно-правові засади діяльності державної виконавчої служби в Україні: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / Анатолій Іванович Перепелиця. – Ірпінь, 2005. – 20 с.
4. Ігонін Р.В. Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів виконавчого провадження: дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Руслан Владиславович Ігонін. – Ірпінь, 2007. – 207 с.
5. Бортняк Ф.В. Форми та методи діяльності державної виконавчої служби: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Федор Всеволодович Бортняк. – К., 2008. – 16 с.
6. Крупнова Л.В. Адміністративно-правовий статус працівника Державної виконавчої служби України: дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Любов Василівна Крупнова. – Іпінь, 2008. – 177 с.
7. Авторгов А.М. Адміністративно-правовий статус державного виконавця: дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Андрій Миколайович Авторгов. – К., 2008. – 211 с.
8. Фіолевський Д.П. Державна виконавча служба України: навчальний посібник / Д.П. Фіолевський, С.Ю. Лобанцев, Є. І. Мезенцев. — К.: Алерта, 2004. – 564 с.
9. Памятники русского права. Памятники права феодально-раздробленной Руси XII-XV вв. Псковска и Новгородска судни грамоты / Под ред. С.В. Юшкова. – Вып. 2. – М.: Госюриздат, 1953. – 442 с.
10. Фурса С.Я. Виконавче провадження в Україні: навчальний посібник / С.Я. Фурса, С.В. Щербак. – К.: Атіка, 2002. – 480 с.
11. Пашук А.Й. Суд і судочинство на Лівобережній Україні в 17-18 ст. / А.Й. Пашук. – Львів: ЛДУ, 1967. – 179 с.
12. Заворотько П.П. Виконання судових рішень в Українській РСР (історико-правовий нарис) / П.П. Заворотько, В.П. Пастухов. – К.: Вища школа, 1973. – 216 с.
13. Закон України «Про державну виконавчу службу» від 24 березня 1998 р. № 202/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 36-37. – Ст. 243.

14. Закон України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 р. № 606-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24. – Ст. 207.
15. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про виконавче провадження» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення процедури примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб)» від 04.11.2010 р. № 2677-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2677-17>.

УДК 340.111: 378(477)

КЛЮЧОВА КАТЕГОРІЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Мартинов М.П., аспірант

Запорізький національний університет

У статті встановлено, що визначення поняття «юридична освіта» необхідне для повного і чіткого розуміння предмета адміністративно-правового регулювання у відповідній сфері. З'ясовано, що у законодавстві України відсутнє поняття «юридична освіта», розкрито основні підходи до його осмислення на рівні доктрини, сформульоване таке визначення.

Ключові слова: просвіта, освіта, вища освіта, адміністративно-правове регулювання, юридична освіта.

Мартынов Н.П. КЛЮЧЕВАЯ КАТЕГОРИЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПРЕДМЕТА АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СФЕРЕ ЮРИДИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье установлено, что определение понятия «юридическое образование» необходимо для полного и четкого понимания предмета административно-правового регулирования в соответствующей сфере. Выяснено, что в законодательстве Украины отсутствует понятие «юридическое образование», раскрыты основные подходы к его осмыслению на уровне доктрины, сформулировано такое определение.

Ключевые слова: просвещение, образование, высшее образование, административно-правовое регулирование, юридическое образование.

Martinov M.P. THE MAIN CATEGORY OF THE SUBJECT OF ADMINISTRATIVE LEGAL REGULATION IN THE FIELD OF LEGAL EDUCATION / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The article deals with the problem of the definition of "legal education". It is necessary for a full and clear understanding of the subject of administrative and legal regulation in field of legal education. It was found that the legislation of Ukraine has no notion of "legal education". The author revealed the main approaches to understanding this notion at the level of doctrine and formulated this definition.

Key words: enlightenment, education, higher education, administrative legal regulation, legal education.

Успішний розвиток суспільства передбачає своєчасне і адекватне змінам у навколишньому світі визначення змісту та пріоритетів реформування освіти в цілому і юридичної освіти зокрема. Адже освіта як соціальний інститут покликана забезпечити людей знаннями необхідної якості та обсягу для їх повноцінного функціонування і прогресу суспільства. Юридичні знання в цьому зв'язку виступають найбільш оптимальним з відомих на сьогодні інструментів, використання якого гарантує впорядкованість і цілеспрямованість соціального поступу.

На рівні галузевого права, зокрема адміністративного, конкретизуються завдання як юридичної освіти, так і норм права, що розкривають її зміст, врегульовують порядок її здобуття, підвищення кваліфікації тощо. В якості прикладу інструментальної дії позитивного права концептуально проаналізуємо сучасну нормативно-правову базу, яка дає змогу в контексті відповідей на виклики часу утверджувати новітні стандарти освіти в Україні, у т. ч. через їх адаптацію до вимог Болонського процесу. Відомо, що частка норм адміністративного права в цьому правовому масиві є визначальною, тому актуальним стає вивчення цих норм, що, у першу чергу, вимагає забезпечення чіткості і повноти під час оперування термінами. У цьому зв'язку найбільш нагальним вважаємо визначення терміна «юридична освіта».